

De franjepoot.

Elke vogelaar weet dat het verschil of de gelijkenis in het verenkleed van een mannetje of vrouwtje bij een bepaalde vogelsoort iets zegt over het gedrag Van de verschillende sexen bij de paarvorming, het bebroeden van de eieren en het verzorgen van de jongen.

Bij een soort als de kemphaan, waar het mannetje het kleurigst is, is het ook het mannetje dat de grootste rol bij de paarvorming speelt. Door met zijn verenkleed te pronken en schijngevechten te houden met de andere mannetjes, probeert hij een vrouwtje voor zich te winnen. Na de paring echter verdwijnt het vrouwtje van het toernooiveld. Ze legt de eieren, bebroedt ze en zorgt voor de jongen. Het mannetje kijkt naar de eieren en de jongen niet meer om. Iets dergelijks zien we bij de meeste andere soorten waarvan het mannetje een veel kleurrijker kleed bezit dan het vrouwtje.

Naast deze groep is er een grote groep van soorten waarvan het mannetje en het vrouwtje een vrijwel identiek verenkleed hebben. Bij deze soorten wordt het bebroeden der eieren en het grootbrengen der jongen door beide sexen gedaan. Ook voor deze groep zult u zelf veel voorbeelden kunnen verzinnen.

Tenslotte is er nog een groep, waarvan er op de wereld slechts weinig voorbeelden zijn. Als voorbeeld kan dienen de familie der franjepoten, waarvan bij ons met wat geluk de rosse en de grauwe franjepoot te zien is. De grote of Wilson franjepoot werd tot nu toe 3 x in ons land waargenomen, hiervoor is dus wel een grotere dosis geluk nodig.

Bij de franjepootsoorten verlaat het wijfje kort nadat de eieren gelegd zijn het broedgebied, het sober gekleurde mannetje bebroedt dan gedurende drie weken de eieren en blijft ook na het uitkomen van de eieren nog ca 10 dagen bij z'n jongen.

Kort voor de broedtijd verliest het mannetje veren van zijn buik, de huid wordt ter plaatse dikker en verzadigd met bloed. Deze broedplek stelt het mannetje in staat de eieren en later de jongen te verwarmen.

Naast dit ongebruikelijke voortplantingsgedrag heeft de franjepoot nog andere karakteristieken die uniek zijn. In het ondiepe water, waar andere vogels waden, zwemt de franjepoot op het water drijvend, lijkt het alsof de vogel van kurk gemaakt is. De franjepoot is een buitengewone zwemmer door de gelobde vliezen die zich aan de zijkant der tenen bevinden. Deze buigzame peddels lijken wel iets op die van de meerkoet en de fuut, maar zijn veel kleiner. De vreemde poten van de franjepoot zijn verantwoordelijk voor de naam van de vogel. Als de franjepoot zwemt, pikt hij voortdurend stukjes voedsel van het wateroppervlak en wanneer hij het voedsel daaronder zoekt, gaat hij op zijn kop staan als grondelenden doen. Soms past de franjepoot een vreemde manoeuvre toe om voedsel te verzamelen: hij draait dan om zijn as en pikt steeds naar het wateroppervlak. Men heeft exemplaren van de grote franjepoot zo zien ronddraaien met een snelheid van minstens 60 omwentelingen per minuut, waarbij tijdens elke omwenteling hun snavel eenmaal in het water staken. Deze draaiingen kunnen meer dan een betekenis hebben, afhankelijk van de plaatselijke omstandigheden. In ondiep water kan de draaiende beweging voedseldeeltjes van de bodem opwaaiëren. In de diepe koude poelen van Groenland, waar de franjepoten vaak vertoeven, heeft het draaien naar men aanneemt ten doel de muggenlarven te activeren, om ze daardoor beter zichtbaar te maken. Op andere ogenblikken kunnen de draaiingen het gevolg zijn van een voedselovervloed. Opzij draaiend voor een voedseldeeltje kan hij een volgend stukje zien en daarom doordraaien.

De franjepootfamilie omvat drie soorten.

De rosse franjepoot broedt op de toendra's van het poolgebied, zowel

op het westelijk als het oostelijk halfrond. Het nest van de rosse-franjepoot ligt nooit meer als een paar km. van de zee verwijderd. Ze voeden zich met crustacea en met andere diertjes uit het marineplankton. Ze rusten en slapen drijvend. Buiten het broedseizoen zijn het namelijk zeevogels. De overwinteringgebieden van deze soort liggen voor de oost en westkust van zuidelijk Zuid-Amerika en voor de westkust Van Afrika. Tijdens de trek vliegt de rosse franjepoot over zee. Zo kan het ook gebeuren dat onze secretaris Cramer op het strand een dode rosse franjepoot vond. Nadat ze het broedgebied hebben verlaten worden ze maar zelden aan land gezien. Ook hier is de rosse franjepoot uiterst zeldzaam en de vondst van onze secretaris is dan ook wel een buitenkansje.

De tweede soort, de grauwe franjepoot, broedt in de subarctische streken van het oostelijk en westelijk halfrond. Deze soort bouwt zijn nest doorgaans verder landinwaarts dan de rosse franjepoot. De grauwe franjepoot brengt de winter ook op zee door. Zijn overwinteringgebieden liggen dicht bij de evenaar dan die van rosse franjepoot, n.l. voor de kusten van Peru, Argentinië, Noordwest Afrika, Zuid-Arabië en Indonesie. De grauwe franjepoot is in ons land een schaarse doortrekker. De grote franjepoot tenslotte, komt alleen in Noord en Zuid-Amerika voor. De broedgebieden strekken zich uit van de grote Meren westwaarts over de prairies van Canada en over een groot gedeelte van het westen van de Verenigde Staten. De voornaamste overwinteringgebieden van de grote franjepoot op de pampa's in het binnenland van Argentinië.

In ons land is de grote franjepoot drie keer waargenomen, 1966, 1968 en 1969.

Dit artikel is een bewerking van het artikel van E. Otto Höhn, dat in de Scientific American van juni 1969 verscheen onder de titel The Phalarope.

J. Vink

Verdere litteratuur vindt u in een deeltje van de Neue Brehm-Bücherei "Die Wassertreter", eveneens van Dr. E. Otto Höhn.

^^

Als de mens niet naar de vogel komt.....

Op een uitnodiging om de kerstdagen en oud en nieuw bij familie in Duitsland door te brengen, werd maar al te graag gehoor gegeven. Vanuit de trein, die ons naar Osnabrück bracht, leek de voor ons liggende vakantie al veel belovend te worden.

Net over de grens werden enige buizerden gezien, waaronder een bijna sneeuw wit exemplaar en ook gedurende de autorit naar Bad Essen lieten deze indrukwekkende vogels zich niet onbetuigd. Dit alles maakte de voorspelling dat er dagelijks 5 of meer van deze vogels geteld konden worden, toch geloofwaardig.

Het huis waar wij kwamen te logeren, lag een 200 m van het landelijke dorpje Bad Essen verwijderd, dit plaatsje op haar beurt lag tegen de hellingen van het Teutoburgerwald aangeleund.

Wat direct al opviel was het enorme gekrioel van vinken en kneuen op een braak liggend stuk bouwgrond, gelegen tussen het huis en het dorpje. De eerste dagen was onze aandacht voornamelijk gericht op dit terrein. Daarboven behoorden de buizerd, ruigpootbuizerd, sperwer en torenvalk tot onze zeer geregelde gasten, die er dan ook voedsel in overvloed konden vinden; prachtig konden we zien hoe de vogels hun voedsel bemachtigden.

Bijzonder was wel het volgende voorval: Een sperwer stortte zich met